

Підсумовуючи сказане, можемо стверджувати, що вказаний зразок гуманітарного пізнання можна назвати історичним взірцем професійного методологування. Тому що «в царині науки предметом методологічного аналізу є не створення нової теорії, а дослідження загальної структури і типології наявних методів дослідження, з'ясування тенденцій і напрямків їх розвитку, а також проблема взаємозв'язку різних методів, методологемі підходів у процесі наукової творчості...» [6, с. 56-57]. Даний зразок має всі ознаки шестирівневої моделі методологування як професійної діяльності специфічного, надскладного типу ковітально-мисленнєвої реалізації людини в метасистемі суспільного виробництва.

Література:

1. Аквинский Ф. Сумма теологии. Часть I. / Ф. Аквинский. – К.: Ника–Центр Єльги, 2007. – 451 с.
2. Антология мировой философии: В 4 т. – М., 1969. – Т. 1. Раннехристианская философия, западноевропейская философия средневековья.
3. Бл. Августин. Енхиридион или о вере, надежде и любви. – К.: УЦИММ- ПРЕСС, 1996. – 271 с.
4. Захара І. Історія філософії / І. Захара. – Л.: ЛБА, 1997. – 398 с.
5. Tatarkiewicz W. Historia filozofii / W. Tatarkiewicz. – Warszawa: PWN, 1991. – 378 s.
6. Фурман А. В. Ідея і зміст професійного методологування: Монографія / А. В. Фурман. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 378 с.

Фурман О. Є.,

доктор психологічних наук,
професор кафедри психології
та соціальної роботи юридичного
факультету ТНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОГО ПЕРЕЖИВАННЯ ЧАСУ УЧАСНИКАМИ МОДУЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ВІТАКУЛЬТУРНОМУ ПРОЦЕСІ

У психології відомо, що суб'єктивне пережиття вітакультурного часу не узгоджується у психодуховному світі окремої особи із власним внутрішнім часом її організму. Суб'єктивний або опосередкований час (той, що сприймається через події) у свідомості паритетно налаштованих освітян ліне із вічного (духовність – осягання – універсум), майбутнього (цінності – вчинкові дії – індивідуальність), через теперішнє (норми – діяльність – особистість) у минуле (знання – поведінка – суб'єкт). Вічне суголосне духовності–творчості, майбутнє – еталону моральності, теперішнє – соціальності, а минуле – досвідності. Проте своєрідним місточком, за С.Л. Рубінштейном, чи відправною точкою на «стрілці суб'єктивного часу» є теперішнє. В. Джемс відмічає, що *особливістю теперішнього є те, що його зміст постійно*

змінюється. Американський психолог і філософ, «...посилаючись на експерименти проведені в лабораторії Вунда», «наводить проміжки тривалості *«психологічного теперішнього»*, які охоплюють його інтервал від 2 с до 12 с». П. Фресс вважав, що воно не перевищує 2 с, а Д. Г. Елькін відмічає, що індивідуальні межі *«психологічного теперішнього»* знаходяться між 3 с і 5 с. У зв'язку з цим О. В. Полунін пише: «За результатами експериментів тривалість теперішнього варіює в досить широкому діапазоні – від 0,4 до 160-200 секунд і є величиною, яка має власну динаміку і закономірності цієї динаміки...». Воднораз Аристотель, – зазначає Б. Й. Цуканов, – описав теперішнє як «тепер». Окрім того, Аристотель розглядав його як *часову зону*, котра виконує роль своєрідної межі між минулим і майбутнім.

Утім «минуле і майбутнє існують у теперішньому, через нього визначаються, тобто настають і перестають. Лише в душі ми знаходимо тверді засади для їх розрізнення. Щоб сприймати минуле, існує пам'ять, теперішнє осягається через увагу і споглядання, для майбутнього є чекання і сподівання». У нашому випадку процес нормування (плани, проекти, алгоритми, інструкції тощо), тобто теперішнє, – це певна відправна точка чи своєрідний місточок на «стрілці суб'єктивного часу» кожного. Саме від неї учасники паритетних взаємин, проживаючи модульно-розвивальний цикл як свою усвідомлену причетність до світу, прямують у певній тривалості від осягнення свого Я-духовного (вічне), Я-вчинкового (майбутнє) через Я-нормативне (теперішнє) до Я-інформаційного (минуле), які осмислюються, осягаються й когнітивно фіксуються у динамічній системі ставлень до теперішнього.

Отже, коли під час інноваційного навчання учасник взаємостосунків досягне розвиткових вершин Я-духовного, то повно осмислить і внутрішньо прийме момент самотворення власних духовних інтенцій, цінностей, норм і знань. Іншими словами, лише тоді, коли він стане універсумом, то глибоко усвідомить себе і як індивідуальність, і як особистість, і як суб'єкта. І все ж своєрідним місточком між небуттям і вічністю чи «відправною точкою» до вдосконалення на «стрілці суб'єктивного часу» є саме теперішнє, що символізує здійснення кожним передбаченого модульно-розвивальним циклом освітнього нормо- і смислотворення (не тільки створення проектів, алгоритмів, планів та інших засобів соціальних взаємин, а й самодобування вартісних орієнтирів-ідеалів, ідей, оцінок, переконань тощо), котре дає змогу осягнути та прийняти власне самоствердження в конкретній соціальній ситуації життєздійснення за принципом «тут – тепер – повно». Це відбувається у процесі *освітнього вчинення* (написання вірша, створення міні-підручника, намалювання картини, проведення авторської історичної розвідки і т. ін.), що дає змогу осягнути та осмислити власний саморозвиток, пізнати себе та інших.

У такий спосіб клас духовно-універсумного самотворення перетинається із вічним, вартісно-індивідуальнісного самовпливу – із майбутнім, нормативно-особистісного взаємовпливу – із теперішнім, а пізнавально-суб'єктного впливу – із минулим. Тому вони мають складну не лише просторову, а й часову структури, та являють собою певне психодуховне утворення у потоці пережиття часу, постають у цілісності та єдності. Відтак вітакультурна парадигма стала основою для проектування і наступного створення відповідного їй часопростору ІПК. Водночас вона утворила осереддя *вітакультурної методології*, дослідницька програма якої обґрунтована у монографії А. В. Фурмана. Ця методологія взаємодоповнює *світ методології як учення* (на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та конкретно-тематичному рівнях) і *методологування як практику мислевчинення*

*Шандрук С. К.,
д.психол.н., професор кафедри
психології та соціальної роботи ТНЕУ*

КАТЕГОРІЯ «ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ» ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ

Метою суспільного розвитку є гармонійний розвиток кожної людини, яка здійснює позитивний внесок у розвиток соціуму і його культури. Інакше кажучи, особа стає творцем і будівничим нового, кращого життя. Але для цього їй потрібно вийти на шлях самоактуалізації, що спрямовує до повного вияву надситуативної творчої активності, котра врешті-решт позитивно змінює себе і світ.

«Талант» і «геній» – поняття, якими позначають особливо високий рівень обдарованості особистості у виконанні певної діяльності. Талант характеризується здатністю до досягнення високих порядку й самоорганізованості, але таких, що в цілому залишаються в рамках досягнутого і відображеного в культурно-історичному та конкретно-суспільному досвіді людства. Геніальність передбачає реалізовану здатність створювати щось принципово нове, прокладати дійсно нові шляхи, а не тільки досягати високих результатів на вже проторених дорогах.

Творчі здібності – це синтез ознак та особливостей особистості, її порівнева характеристика, що припускає наявність певної властивості, котра забезпечує новизну та оригінальність продукту діяльності, ступінь її результативності. Причому такі здібності перш за все виявляються в умінні адекватно реагувати на події, в готовності використовувати нові можливості за умов постійно оновлюваної діяльності.

У процесі навчання слід приділити увагу розвитку таких творчих здібностей, як варіативність, гіпотетичність, імпровізаційність. Так, спроможність до варіативності – загальна творча здатність, яка дозволяє виділяти різноманітні оригінальні способи розв'язання проблем практичного і теоретичного плану,